

Profesijų sąjungų gidas

Šiame numeryje:

2 p.
Profesinės sąjungos
samprata

3 p.
Profesinių sąjungų
vaidmuo kovojant
su diskriminacija

4 p.
Profesinių sąjungų
veiksmai kovai prieš
diskriminaciją

Šiame straipsnyje pristatoma profesijų sąjungų svarba ir galimos jų veiklos kryptys, kovojant su diskriminacija darbo rinkoje. Ši profesinių sąjungų veiklos sritis reikšminga ne tik socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms, kurios patiria atskirtį ir apribojimus darbo rinkoje, bet ir pačioms profesinėms sąjungoms, pastaraisiais metais išgyvenančioms daug pokyčių.

Profesinės sąjungos samprata

2012 m. Lietuvoje veikė 146 profesinės sąjungos – 2,5 karto mažiau nei 2005 m.

Profesinių sąjungų įstatymas¹ apibrėžia profesines sąjungas kaip savanoriškas, savarankiškas ir savaveiksmes organizacijas, atstovaujančias darbuotojų profesinėms darbo, ekonominėms, socialinėms teisėms ir interesams ir juos ginančias. Wallerstein ir Western² pabrėžia, kad profesinės sąjungos siekia atstovauti savo narių darbo interesus santykiuose

su darbdaviais ir tam tikromis aplinkybėmis su valdžia, tačiau nėra valdomos nei vieno iš jų. Paprastai jos jungia tikrų veiklos sričių darbuotojus (pvz., mokytojus, medikus, bibliotekininkus), tačiau vis populiareesnė tampa platesnę sritį atstovaujančios profsąjungos (pvz., viešąjį arba privatų sektorių).

Kaip pastebi mokslininkai, profesinės sąjungos šiuo metu atsidūrė kryžkelėje ir pastaruosius dešimtmečius išgyvena nuosmukio ar transformacijos laikotarpį³. Krašenkienė⁴

teigimu, Vakarų šalyse veikiančių profesinių sąjungų vaidmens problemos siejamos su mažėjančiu narių skaičiumi, ideologijos pokyčiais, naujų strategijų kūrimu ir taikymu.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2012 m. Lietuvoje veikė 146 profesinės sąjungos – 2,5 karto mažiau nei 2005 m., kai jų buvo 364. Pastebima, kad profesinių sąjungų nuosmukis turi neigiamų pasekmių visuomenei: gali atsirasti nepalankios darbuotojams pajamų perskirstymo iniciatyvos, mažėja organizuotų darbuotojų galimybės daryti įtaką šalių politikai, auga darbuotojų pažeidžiamumas santykiuose su darbdaviais⁵.

Projekto „Viešojo diskurso nediskriminacijos tema skatinimas Lietuvoje“ tiki, jog vienas iš naujų profsąjungų veiklos sričių galėtų būti jų didesnis įsitraukimas į žmogaus teisių diskursą ir aktyvesni veiksmai siekiant praktinio teisės į darbą įgyvendinimo socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms.

1 Įstatymas paskelbtas: Žin., 1991, Nr. 34-933

2 Wallerstein, M., Western, B. (2000). Unions In Decline? What Has Changed and Why. Annual Reviews. Annual Review of Political Science, 06/1. Internet access: <http://arjournals.annualreviews.org>.

3 Profesinės sąjungos, jų vaidmuo ir poveikis ekonomikai / Rasa Glinskienė, Asta Krašenkienė. Iš: Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai. 2010, t. 4, Nr. 2, p. 65-82..

4 Lietuvos profesinių sąjungų sektoriaus centralizacija ir

koncentracija / Asta Krašenkienė. Filosofija. Sociologija. 2012, t. 23, Nr. 4

5 Ten pat.

Profesinių sąjungų vaidmuo kovojant su diskriminacija

Profesinių sąjungų vaidmuo kovojant su diskriminacija apibrėžiamas Europos Sąjungos tarybos Direktyvose 2000/43/EC (7 ir 11 str.) ir 2000/78/EC (9 ir 13 str.). Profesinės sąjungos yra ypač svarbios kuriant taikias, demokratiškas, tinkamai valdomas ir sveikas darbovietes, o tuo pačiu ir visuomenes, kuriose skatinamos ir užtikrinamos lygios galimybės. Profesinės sąjungos gali šiais būdais kovoti su diskriminacija:

- Derėtis su darbdaviais siekiant, kad darbo vietose būtų aiškiai deklaruojamas nepakantumas diskriminacijai ir skatinamos lygios galimybės.
- Sudaryti sąlygas darbuotojams išreikšti ir suformuluoti patiriamas problemas, susijusias su diskriminacija darbo vietoje.
- Remti diskriminacijos aukas ir tarpininkauti ieškant susitarimo su darbdaviu ir užtikrinant teisingumą.
- Skatinti lygybę ir įvairovę darbovietėje ir visame atstovaujame sektoriuje.
- Skatinti nediskriminavimą ir lygias galimybes politiniame ir praktiniame lygmenyje.
- Skatinti darbdavius, įstaigas ir valdžios atstovus kovoti su diskriminacija.
- Stebėti, dokumentuoti ir viešinti diskriminacijos atvejus.
- Užtikrinti, kad lygybė būtų tinkamai integruota į politinę darbotvarkę, būtų skatinamos kampanijos ir veiksmai skirti kovoti su diskriminacija.

Profesinės sąjungos yra ypač svarbios kuriant taikias, demokratiškas, tinkamai valdomas ir sveikas darbovietes.

Profesinių sąjungų veiksmai kovai prieš diskriminaciją

Profesinės sąjungos gali imtis įvairių veiksmų, kovodamos prieš diskriminaciją:

- Bendradarbiauti su kitomis profesinėmis sąjungomis ir nevyriausybėmis organizacijomis, siekiant bendrų tikslų.
- Bendradarbiauti su lygybės srityje veikiančiomis nacionalinėmis organizacijomis, kuriant tinklus, organizuojant mokymus, siūlant ekspertizę ir dalijantis patirtimi.
- Įgalinti socialiai pažeidžiamų visuomenės grupių atstovus dalyvauti antidiskriminacinėse kampanijose, atstovauti save, suvokti ir įgyvendinti savo teises.
- Ieškoti galimybių bendradarbiauti su Vyriausybe ir darbdaviais, siekiant bendrų tikslų.
- Atkreipti dėmesį į neigiamas Vyriausybės ir darbdavių praktikas, pažeidžiančias profesinės sąjungos antidiskriminacinius siekius.
- Savo nariams veiksmingai ir efektyviai teikti paslaugas, skatinančias lygias galimybes.
- Užtikrinti savo teikiamų paslaugų suderinamumą, taip pat kviešti Vyriausybę ir darbdavius diskutuoti apie paslaugų, kurios siejasi su lygiomis galimybėmis, suderinimą.
- Prisidėti prie teisės aktų kūrimo ir politikos formavimo lygių galimybių srityje, teikiant argumentuotas išvalgas Vyriausybei ir darbdaviams.
- Stebėti ir atkreipti dėmesį į Vyriausybės ar darbdavių diskriminacines praktikas, nepavykusius bandymus kovoti su diskriminacija, tobulintinas sritis.
- Kvestionuoti mechanizmus, teisės aktus, sprendimus, administracines praktikas ir politines priemones, kurios prieštarauja profesinės sąjungos tikslams ir darbuotojų gerovei.
- Sekti naujausias tendencijas, teisės aktų pokyčius, tarptautines rekomendacijas ir inicijuoti jų pritaikymą darbovietės, sektoriaus ar nacionaliniu lygiu.
- Būti atviroms, skaidrioms ir atskaitingoms savo nariams ir visuomenei.
- Stiprinti profesinę sąjungą, jungiantis į tinklus ir koalicijas, skatinant inovatyvias iniciatyvas ir sprendimus.

Profesinės sąjungos kolektyviai atstovauja darbuotojus. Dalyvavimas jose – tai veiksminga priemonė prieš diskriminaciją darbo vietoje

- Skatinti valstybę ratifikuoti tarptautinius instrumentus, kurie leistų diegti naujas praktikas ir siūlytų aukštesnius lygybės darbo vietoje užtikrinimo standartus.
- Teikti svarbią ir patikimą informaciją dėl diskriminacijos darbo rinkoje nacionalinėms ir tarptautinėms organizacijoms.⁶

Taigi profesinės sąjungos turėtų stebėti, tikrinti ir kvestionuoti darbdavių, Vyriausybių ir kitų politinių veikėjų veiksmus, siekiant kovoti su diskriminacija darbo rinkoje, bei padėti darbuotojams užtikrinti savo teises.

Profesinės sąjungos yra palankesnėje padėtyje negu kitos organizacijos, kovojančios su diskriminacija darbo rinkoje. Jos aktyviai veikia darbovietėse, gali iš arti sekti vykstančius neigiamus reiškinius, pastebėti diskriminacines praktikas ir imtis veiksmų su jomis kovoti. Profesinės sąjungos kolektyviai atstovauja darbuotojus. Dalyvavimas jose – tai veiksminga priemonė prieš diskriminaciją darbo vietoje.

6 National Activity Report Ireland Anti-discrimination and Diversity Training http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/antidiscrimination_training_ireland_en.pdf